

AITU SLIMĪBAS

~ 140

Ozolnieki
Veterinārārste Aija Šneidere
2014. gada 4. jūnijā

Aktuālākās aitu slimības

- **Infekcijas slimības**
- **Invāzijas slimības**
- **Vielu maiņas slimības**

- Baltmuskuļu slimība jēriem
- Grūsnības toksēmija aitu mātēm

Baltmuskuļu slimība

- jaundzīvnieku vielu maiņas slimība, kam raksturīgas deģeneratīvas izmaiņas muskulatūrā, miokardā, aknās.
- Baltmuskuļu slimība būtībā ir muskuļšūnu atrofija olbaltumvielu daudzuma samazināšanās dēļ, līdz ar to muskuļaudu vietā saviešas saistaudi.
- Selēnam liela nozīmē ir peroksīdu noārdīšanā, šūnu membrānu darbībā, arī imūnsistēmas darbībā, asinsradē.

- Superfosfātu mēslojums augiem
- samazina dzīvnieku spēju uzņemt selēnu ar augiem,
- Pārlietu bieža augsnes kalķošana apgrūtina tā uzņemšanu ar barību.
- Pierādīts, ka āboliņš spēj mazāk saistīt selēnu no augsnes nekā citas ganību zāles, bet lucerna- vairāk.
- Pavasara strauji augošajā zālē ir mazāks selēns saturs.

Slimību veicinošie faktori:

- ☞ Selēna trūkums augsnē,
- ☞ E vitamīna trūkums,
- ☞ Olbaltumvielu trūkums barībā mātēm pēdējā grūsnības mēnesī,
- ☞ Kobalta, joda, vara, mangāna trūkums mātes organismā.

Jaundzimušiem jēriem novēro

- muskulatūras vārgumu,
- vāju zīšanas refleksu,
- kustību traucējumus.

- Sekundāri rodas
 - pneimonijas,
 - caurejas.

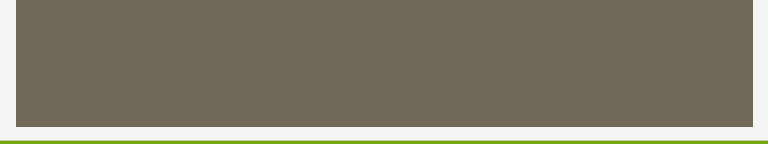
- Slimības hroniskā forma biežāk redzama 2-3 mēnešus veciem jēriem un tiem pazīmes var būt vāji izteiktas:
 - mazkustīgus,
 - nevēlēšanās kustēties,
 - grūtības piecelties,
 - bālas gļotādas,
 - mēdz būt caureja vai pretēji- aizcietējums.
- Pazīmes pastiprinās pēc slodzes.
- Apetīte parasti laba, bet tie var nomirt badā, ja slimības forma ir smaga un tie nespēj uzņemt barību kāju un mēles muskuļu bojājumu dēļ.

- Mirstības līmenis neārstētiem jēriem var sasniegt 70%.
- Slimie jēri parasti mirst no pneimonijas, bada vai sirds mazspējas.
- Iedzimtā baltmuskuļu slimības forma var novest pie pēkšņas jēru nāves 2. vai 3. dienā pēc piedzimšanas, ja bojājumi skāruši sirds muskulatūru.

Baltmuskuļu slimība jāatšķir no

- jēru enzotiskās ataksijas jeb vara trūkuma,
- hipotrofijas,
- locītavu slimībām,
- rahīta,
- stingumkrampjiem,
- zarnu samešanās,
- enterotoksēmijas.

- Neviena no pazīmēm nav selēna deficītam specifiska, tāpēc diagnozi var noteikt ievācot anamnēzi un veicot līķu apskati, redzot tam raksturīgās izmaiņas. Vieglākos gadījumos, kā arī ļoti jauniem jēriem diagnozi palīdz noteikt asins analīzes, nosakot ar selēnu saistīto fermentu līmeni serumā.

Ja baltmuskuļu slimība ir ganāmpulka problēma, tad selēna piedevas būtu jādod aitām un teļiem jau pirms lecināšanas, tas uzlabotu arī auglību.

Noteikti selēna piedevas jādod grūsnības vidus un beigu daļā, kad augļiem strauji veidojas muskuļu masa, tas novērsīs slimības agrīno formu pirmās nedēļas laikā, kā arī palielinās selēna daudzumu pienā.

- Lai novērstu baltmuskuļu slimību jēriem pirmo 4 dzīvības nedēļu laikā, selēns jānodrošina mātēm 4 nedēļas pirms atnešanās iekšķīgi ar minerālpiedevām vai injicējot zemādā.
- Lai novērstu slimību vēlākā laikā, selēns jānodrošina jēriem 2-4 nedēļu vecumā divreiz ar viena mēneša intervālu. Ieteicams dot nātrija selenītu kopā ar E vitamīnu.

Atcerieties!!!!

selēns pārāk lielās devās ir
toksisks.

Grūsnības toksēmija (dvīņu slimība, aitu ketoze)

- vielmaiņas slimība, ko izraisa nepietiekama enerģijas bilance organismā, radot hipoglikēmiju un hiperketonēmiju.

- Grūsnības toksēmiju izraisa nepietiekama ēdināšana, var teikt arī novājēšana.
- Grūsnības beigās aitām nepieciešama daudz labas barības, jo jēri strauji aug.
- Ja aita neuzņem pietiekami daudz barības ēdot, tad viņa patērē barības vielu rezerves.

- Izsalkusi aita ātri patērē visas cukura rezerves, kas rada glikozes līmeņa krišanos asinīs. Tad tiek izmantotas ķermeņa tauku rezerves, kas tiek noārdītas aknās. Noārdīšanās rezultātā rodas indīgas vielas, ko sauc par ketonvielām. Tās nonāk asinīs un izsauc līdzīgu efektu aitā kā pārmērīga alkohola lietošana cilvēkam.

Slimību parasti novēro aitu mātēm, kurām gaidāmi dvīņi vai trīņi, pēdējos 2 grūsnības mēnešos.

Slima aita grūsnības beigu daļā nav spējīga piecelties.

○ Pazīmes:

- aita nevēlās kustēties
- izskatās kā apstulbusi
- gaita kļūst streipuļojoša
- aklums
- ķermeņa temperatūra parasti ir normā
- apetīte pilnībā zudusi
- kļūst nomākta līdz 1-6 dienu laikā nobeidzas

○ Diagnozi nosaka ņemot vērā atnešanās laiku, ķermeņa kondīciju, laboratoriskos izmeklējumus

- Slimība jāatšķir no
 - hipokalcēmijas,
 - hipomagnēzijas,
 - listeriozes,
 - cenurozes,
 - enterotoksēmijas.

- Slimo aitu ārstēšana ir neveiksmīga.
- Ja aita ir tuvu atnešanās laikam, tad letalitāte sasniedz 90%.
- Labākajā gadījumā aita pati nenobeidzas, bet dzemdē nedzīvus jērus.
- Negrūsnās slimās aitas izdevīgāk brāķēt.

○ Labāk pievērsties vēl veselo aitu profilaktiskai ārstēšanai.

- Aitām jāsaņem lielāka barības deva pēdējās 8 grūsnības nedēļās, kad notiek straujākā augļa augšana.
- Spēkbarības daudzums atkarīgs no rupjās lopbarības kvalitātes, ķermeņa svara un kondīcijas, gaidāmo jēru skaita.
- Ja nav iespējams noteikt, cik augļu grūsnība ir, tad jāpieņem, ka visām aitām gaidāmi divi un jābaro atbilstoši barības devai.

- Jānodrošina arī nepārtraukta pieeja svaigam ūdenim
- Jāsamazina stress

Profilakse

- Izvērtēt sagatavotās lopbarības kvalitāti (zelmēnis, laika apstākļi)
- Aprēķināt nepieciešamo spēkbarības daudzumu!
- Regulāri sekot līdz grūšno aitu veselības stāvoklim.
- Aizdomu gadījumā veikt asinsanalīzes!
- Uzsākt aizdomīgo aitu ārstēšanu!

- **Medi- visna** ir t.s. ekonomiskā vīrusu izraisīta infekcijas slimība, kura būtu izskaužama no ikviena aitu ganāmpulka.
- **Listerioze**
 - infekcijas slimības, uz kurām jāpārbauda visi aitu ganāmpulki katru gadu atbilstoši Pārtikas un veterinārā dienesta izstrādātajam dzīvnieku infekcijas slimību apkarošanas plānam.
- **Aitu, kazu bruceloze, teķu infekciozais epididimīts**
 - Jāpārbauda izlases veidā, eksporta gadījumā
- **Skrepi**
 - Pārbauda vaislas teķus, no 2012. gada šķirnes saimniecības arī aitu mātes.

Medi- visna

- Medi- visna ir lēni progresējoša, nāvējoša aitu slimība, kas raksturojas ar apslēptu attīstību sākuma stadijā, progresējošu novājēšanu un aizdusu, centrālās nervu sistēmas darbības traucējumiem, dažreiz arī mastītu un artrītiem

- LAAA ir noteikusi, ka šķirnes ganāmpulkos jāizmeklē visi dzīvnieki no 6 mēnešu vecuma un novietnē drīkst atrasties tikai seronegatīvi dzīvnieki.
- Vairums saimniecību, slimību ignorē, uzskatot, ka Latvijas tumšgalves ir izturīgas pret šo slimību un dzīvniekus neizmeklē.
Vairums gaļas šķirņu ir jūtīgas, un to izmantošana skartos ganāmpulkos, tādēļ var būt ierobežota.

Izplatība

- Ar Medi- visna var inficēties jebkurā vecumā, bet parasti inficēšanās notiek jau jēru vecumā.
- Vīruss pirmām kārtām tiek pārnesta jaundzimušiem jēriem ar jaunpienu un daudz retāk kontakta ceļā caur elpošanas traktu. Jāņem vērā, ka jēri mēdz arī pienu zagāt no citām mātēm.
- Turot aitas blīvi kūtī iespējama arī horizontāla inficēšanās ar deguna sekretu.
- Iespējama arī asiņu kontaminācija no adatām un ausu robotājiem.

Uzņēmība

- Literatūrā kā uzņēmīgas tiek minētās Hempšīras, **Sufolkas**, Rambuljē, Kolumbijas, **Texel**, India, Čeviot šķirnes aitas. Pie jūtīgajām pieskaitītas piena aitu šķirnes.
- Turpretī **Merino** (*landshafe*) neizrāda simptomus, vienīgi uzrāda seropozīvus asins izmeklējumus

Klīniskās pazīmes

- Aitas, kurām parādās klīniskās pazīmes, mirst no šīs slimības.
- Pēc inficēšanās novēro 3 - 4 gadus garu inkubācijas periodu.
- Progresīva novājēšana dažu mēnešu laikā neskatoties uz normālu apetīti aitām pēc 2 gadu vecuma parasti ir pirmā pazīme.

- ·Kondīcijas zaudēšana līdz novāješanai;
- ·Slodzes neizturība
(pārdzenot ganāmpulku, slimās aitas atpaliek);
- ·Progresējoša dispneja, paātrināta elpošana;
- ·Sausš klepus, nereaģē uz antibiotiku terapiju;
- ·Normāla ķermeņa temperatūra;
- ·Hronisks mastīts (tesmeņa izskats pēc atnešanās ir normāls, bet ir vienveidīgi cietas konsistences. Piens ir normāls, bet samazinātā daudzumā)
- ·Progresējoša ataksija, sākot no pakāļkājām (ascendējoša paralīze);
- ·Sejas muskuļu tremors, drebuļi; Nāve 3-10mēnešu laikā;
- ·Nāve iestājas gada laikā.

Ekonomiskie zaudējumi

- Dati par ekonomiskajiem zaudējumiem dažādās valstīs atšķiras, jo ir dažāda dzīvnieku uzņēmība.
- Palielinās jēru mirstība un samazinās pieaugums samazinātā mātes pienīguma dēļ.
- Palielinās jēru papildpiebarošanas devas.
- Palielinās brāķējamo aitu skaits.
- Holandē vidēji brāķēšanas procenti palielinās par 30 % salīdzinot ar ikgadējo ganāmpulka izkopšanu neskartos ganāmpulkos.

- Samazinās ganāmpulka kvalitātes rādītāji.
- Samazināts liemeņa vērtējums izbrāķētajām aitām.
- Palielinās saslimstība ar citām infekcijas slimībām.
- Parādās artrīti, priekšlaicīgas dzemdības, grūsnības toksēmija.

Diagnostika

- Diagnozi nosaka pēc raksturīgajiem mikrobioloģiskiem bojājumiem saistībā ar klīniskajām pazīmēm un pozitīvu seroloģiju vai vīrusu izolāciju.
- Iegūstot negatīvus seroloģiskos izmeklējumus individuālām aitām, nevis ganāmpulkam nevar droši izslēgt inficēšanos.

Apkarošana

Specifiska ārstēšana nav izstrādāta, vakcīna pagaidām nav izstrādāta.

- Ideālā variantā, lai izvairītos no infekcijas ieviešanas saimniecībā, aitu ganāmpulkā drīkst ievest dzīvniekus tikai no tādiem ganāmpulkiem, kuros pēdējo gadu laikā nav reģistrēti Medi- visna klīniskās saslimšanas gadījumi, neuzrādās seropozitīvi dzīvnieki, nav iepirkti dzīvnieki no citām saimniecībām

- Daudzās valstīs ir izstrādāti Medi- visna apkarošanas plāni jeb akreditācijas programmas.
 - Latvijā no 2014. gada 1. jūnija.

- Ja vēlas nopietni nodarboties ar gaļas ražošanu tālredzīgi ir pirkt dzīvniekus no Medi visna neskartiem ganāmpulkiem.
- Pircējiem ir tiesības prasīt ganāmpulka īpašniekiem testēšanas pārskatus, lai pārlicinātos, ka ganāmpulks ir brīvs no vīrusa!

Listerioze

- jeb griešanās kaite ir nelipīga dzīvnieku un cilvēku baktēriju *Listeria monocytogenes* izraisīta infekcijas slimība, kas raksturojas ar galvas smadzeņu iekaisumu un asins saindēšanās pazīmēm, dažreiz ar abortu.
- Latvijā visbiežāk ar listeriozi slimo aitas, bet var saslimt arī citi atgremotājdzīvnieki, cūkas, suņi, kaķi, arī cilvēki.

- Inficēšanās notiek no ārējās vides. Saslimšana notiek tikai tad, ja uzņem pietiekoši daudz dzīvotspējīgas baktērijas, un ja ir samazinātas dzīvnieka organisma pretošanās spējas.
- Mājdzīvnieki ļoti bieži inficējas apēdot bojātu skābbarību ($\text{pH} > 4,6$).

- Vairumā gadījumu tā ir gremošanas trakta **viegla** infekcija.
- Grūsniem dzīvniekiem var izraisīt **abortu**.
- Ja auglis dzimst **nedzīvs** vai **dzīvotnespējīgs**.
- Var izraisīt **smadzeņu** bojājumus.

Slimība jāatšķir no:

- ketozes nervu formas,
- ļaunā galvas karsoņa,
- Aujeski slimības,
- trakumsērgas,
- cenurozes.

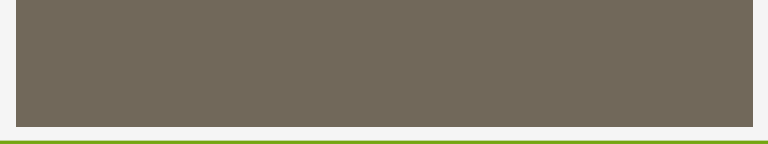
- Profilaktiski svarīgi ir sekot izēdināmās **skābbarības**, sakņaugu lapu kvalitātei.
- Cilvēkiem var būt bīstami arī ēdieni, kas izgatavoti no ledusskapī ilgi glabātas gaļas un citiem produktiem.
- Bīstama ir atkārtota ledusskapī glabātu produktu un ēdienu uzsildīšana, jo sevišķi mikroviļņu krāsnī.

Aitu, kazu bruceloze

- Ierosina *Brucella melitensis* baktērijas

- Lipīga infekcijas slimība, kas raksturojas ar abortu, dzimumorgānu iekaisumu, neauglību.

Slimība var radīt lielus zaudējumus un ir bīstama cilvēkiem, tāpēc tā ir obligāti reģistrējama.

Latvijā ir aizliegta dzīvnieku profilaktiskā vakcinācija un hiperimūno serumu lietošana pret brucelozi, kā arī brucelozes terapeitiskā ārstēšana.

Kārtība, kādā veic brucelozes
profilakses un apkarošanas
pasākumus aitām un kazām

Ministru kabineta noteikumi Nr.988

Rīgā 2011.gada 20.decembrī (prot. Nr.75 33.§)

No brucelozes brīvas novietnes statuss –

statuss, ko dienests piešķir un saglabā novietnei, ja tā vienu gadu ir brīva no brucelozes un pretendē uz oficiāli brīvas novietnes statusu, un tajā veic brucelozes profilakses un apkarošanas pasākumus;

No brucelozes oficiāli brīvas novietnes statuss

– statuss, ko dienests piešķir un saglabā novietnei, ja tai **divus** gadus ir saglabāts no brucelozes brīvas novietnes statuss un tajā veic brucelozes profilakses un apkarošanas pasākumus;

No brucelozes oficiāli brīvas valsts statuss –

statuss, ko Eiropas Komisija piešķir un saglabā valstij, ja tajā **99,8** procentiem dzīvnieku novietņu ir no brucelozes oficiāli brīvas novietnes statuss vai vismaz piecus gadus pēc kārtas ir sniegtas ziņas par situāciju valstī attiecībā uz brucelozes ierosinātāju un nav apstiprināta brucelozes diagnoze un valstī vismaz trīs gadus nav veikta dzīvnieku vakcinācija, kā arī tiek veikti brucelozes profilakses un apkarošanas pasākumi

Teķu infekciozais epididimīts

- ◉ Ierosinātājs ***Brucella ovis***
- ◉ Inficējas tikai aitas.
- ◉ Teķu infekciozais epididimītam ir raksturīga teķu neauglība.

- Sēklinieku piedēklis un paši sēklinieki pietūkst, ir karsti un sāpīgi, vēlāk tajos veidojas sacietējumi, abscesi.
- Aitām novēro ārējo dzimumorgānu pietūkumu, abortu, nometekļa aizturi, endometrītu, neauglību.
- Brucelozes diagnosticēšanai izmanto galvenokārt bakterioloģiskas un seroloģiskas metodes.

- Tā kā pilnīga izārstēšana nav garantēta un infekcija ir bīstama cilvēkiem, ar brucelozi slimie dzīvnieki netiek ārstēti.
- Aitas ievadot vai izvedot uz ES dalībvalstīm obligāti no 6 mēnešu vecuma teķi jāizmeklē uz antivielu klātbūtni pret teķu infekciozo epididimītu!

Skrepi

- Hroniska, neārstējama pieaugušu aitu un kazu slimība, kas raksturojas ar garu inkubācijas periodu, deģeneratīvām izmaiņām nervu sistēmā, niezi, kustību traucējumiem un novājēšanu.
- Slimība pieder infekciozo subakūto sūkļvida (spongioformo) encefalopātiju grupai, kurā vēl iekļautas govju spongiformā encefalopātija, Kreicfelda-Jakoba slimība cilvēkiem.

- Izraisītājs ir amiloīds proteīns jeb prions.
- Uzņēmību, inkubācijas perioda garumu un klīnisko izpausmi nosaka iedzimta predispozīcija.
- Slimība reģistrēta Lielbritānijā, Francijā, Beļģijā, Islandē, Īrijā, Norvēģijā, Ziemeļamerikā, Japānā u.c.
- Latvijā nav konstatēta.

Uzraudzības programma paredz:

- Visas aitas, nobeigušās vai nogalinātas, vecākas par 18 mēnešiem vai tās, kurām nomainījušies priekšzobi, pārbaudīt uz Skrepi.

Paraugus noņem valsts veterinārie inspektori vai valsts pilnvarotie veterinārārsti.

- Rezistences pret skrepi slimību noteikšana
- Aitām, kas vecākas par 12 mēnešiem, nosaka genotipu ar reālā laika PQR.
- Paraugus noņem valsts veterinārie inspektori vai valsts pilnvarotie veterinārārsti.

- Latvijā BIOR veic teķu izmeklēšanu uz noturību pret Skrepi.

-Rezistents

-Selekcijai vēlams

u.c

Katrai šķirnei ir atšķirīga rezistence pret Skrepi.

- Valstīs, kurās slimība nav reģistrēta, pēc inficēta dzīvnieka ieviešanas nokauj visus ar to iespējami kontaktējušos.
- Pēc inficēto dzīvnieku likvidēšanas telpas dezinficē un uz 2 gadiem atstāj brīvas.
- Svarīgi ir izmantot teļus vaislai, kuri atzīti kā rezistenti vai vismaz selekcijai vēlami.